

การศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2

วาทัญญู ใจบริสุทธิ์*

เจ้าหน้าที่วิจัยประจำสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วรารมณ ก่อเกียรติพิทักษ์**

นักวิจัยประจำสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเน้นการศึกษาทบทวนของกลุ่มไชบัตสึ ในการผลักดันให้ญี่ปุ่นก้าวเข้าสู่การทำสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งนี้กลุ่มไชบัตสึเป็นกลุ่มทุนที่มีสายสัมพันธ์แนบแน่นกับชนชั้นผู้ปกครอง โดยเฉพาะกับกองทัพ ที่ต้องการฐานทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมสนับสนุนกิจกรรมทหารในขณะนั้น ขณะที่ไชบัตสึมีอิทธิพลเหนือกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ จนสามารถขยายบทบาทไปสู่การเมืองญี่ปุ่น และผลักดันให้รัฐบาลญี่ปุ่นขยายอำนาจทางทหาร เพื่อแสวงหาตลาดและแหล่งทรัพยากรภายนอกประเทศในจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มาเป็นวัตถุดิบป้อนอุตสาหกรรมของตน แต่ทว่า แม้ว่าญี่ปุ่นเข้ายึดครองประเทศต่างๆ ได้สำเร็จ แต่ก็ไม่สามารถนำเอาทรัพยากรมาใช้ได้อย่างที่คาดหวัง เนื่องจากการสหรัฐอเมริกาซึ่งมีปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่เหนือกว่า สามารถระดมทรัพยากรมาใช้ทำสงคราม จนสามารถขัดขวางการขยายอำนาจของญี่ปุ่น อันนำไปสู่ความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการเข้าถึงทรัพยากรเป็นกุญแจสำคัญในการทำสงครามโลกครั้งที่สอง

คำสำคัญ: ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ไชบัตสึ ญี่ปุ่น สงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกา

* ผู้รับผิดชอบบทความ : E-mail: watunyu1979@hotmail.com

** ผู้รับผิดชอบบทความ : huijaa05@hotmail.com

Economic Factor and the Effects on Japan's Defeat in World War II

Watunyu Jaiborisudhi

Warangkana Korkietpitak

Abstract

The purpose of this paper is to study economic factor which has an effect on Japan's defeat in World War II. The role of Zaibatsu in pushing Japan to start the World War II is considered as the main point. Zaibatsu had very strong connections with the Imperial Japanese Army which desired to take advantages of Zaibatsu's economic and financial power in order to support their army. Zaibatsu held great influence over Japanese economic and industrial activity and extend its role into Japanese politics. Furthermore, Zaibatsu encouraged the Japanese government to extend army's power in order to seek market and resources in China and South East Asian countries. However, Japan successfully occupied many countries but Japan could not have the benefit of the resources as it expected. This is because the United States, had superior economic factors, was able to mobilize the resources they needed so the United States defeated Japan in the World War II. Japan's Defeat mirrors that access to resources so is the key to success in the World War II.

Key words: Economic Factor, Zaibatsu, Japan, World War II, the United States

1. บทนำ: ญี่ปุ่นกับสงครามโลกครั้งที่ 2

ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1939 ซึ่งมีความแตกต่างจากสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยสิ้นเชิง ทั้งในแง่ของพื้นที่สงครามที่ไม่ได้จำกัดพื้นที่เฉพาะในภาคพื้นทวีปยุโรปและวิถีของสงครามที่เป็นแบบสงครามสนามเพลาะเท่านั้น หากแต่สงครามได้แผ่ขยายพื้นที่ไปครอบคลุมเกือบทุกพื้นที่ทั่วโลก ก่อปรกับการถือกำเนิดของเทคโนโลยีทหาร ซึ่งได้นำนวัตกรรมทางอาวุธที่มีอัตราการทำลายล้างสูงเข้ามาใช้ในปริมาณของสงครามอย่างกว้างขวาง สำหรับตัวแสดงในสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกเหนือจากมหาอำนาจตะวันตกจากสงครามโลกครั้งที่ 1 เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส หรือสหภาพโซเวียตแล้วนั้น สงครามโลกครั้งที่ 2 ยังได้มีตัวแสดงจากภาคส่วนอื่นที่นอกเหนือจากกลุ่มประเทศดังกล่าว ก็คือ ญี่ปุ่น ซึ่งกลายเป็นมหาอำนาจใหม่ที่ทรงอิทธิพลต่อระบบการเมืองระหว่างประเทศ นอกเหนือจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจเดิมในยุโรป นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้กลายมาเป็นตัวแทนของฝ่ายอักษะในทวีปเอเชีย และสามารถยึดครองอาณาเขตส่วนใหญ่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่ง

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ประเทศในทวีปเอเชียยังไม่ได้ผลกระทบจากภาวะสงครามมากนัก หากแต่อาสงส์เชิงบวกจากผลพวงของสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ประเทศในแถบเอเชียได้รับ ซึ่งก็คือ สภาพความอ่อนแอของประเทศ

เจ้าอาณานิคม และ หนทางที่ประเทศอาณานิคมจะแข็งข้อต่อประเทศเจ้าอาณานิคมเพื่อนำมาสู่เอกราช สำหรับญี่ปุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้วนั้น ญี่ปุ่นก็ถูกควบคุมโดยประเทศมหาอำนาจ เช่น อเมริกา อังกฤษ จีน และเนเธอร์แลนด์ หรือที่เรียกกันว่า “วงล้อม A. B. C. D” ดังเช่นที่ พลเอกเฮเดกิ โตโจ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้กล่าวไว้ก่อนที่ญี่ปุ่นจะลงนามในสนธิสัญญา “Three Power Pact” หรือ กติกาสัญญาไตรภาคี กับเยอรมันและอิตาลี ในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1940 ว่า “การร่วมมือกับเยอรมันและอิตาลีจะนำญี่ปุ่นก้าวต่อไป และฝ่าวงล้อม A. B. C. D ไปให้ได้ ไม่เช่นนั้นแล้ว ญี่ปุ่นจะถูก “sanction” หรือ “blockade” ทางการเมือง การทูต การทหาร และเศรษฐกิจอยู่ชั่ววันนิรันดร์”¹ โดยปัจจัยสำคัญที่ญี่ปุ่นต้องการจากการลงนามในสัญญาดังกล่าว คือ การกำจัดอิทธิพลจากต่างชาติรวมถึงพวกจักรวรรดินิยมจากภูมิภาคตะวันออกให้หมดสิ้น เมื่อจอมพลโตโจ ได้ก้าวขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1941 นโยบายภายใต้รัฐบาลทหารของญี่ปุ่นก็ยิ่งเด่นชัดขึ้น เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นตระหนักถึงความจำเป็นในการสถาปนาระบบวงไพบูลย์แห่งเอเชียบูรพา โดยเน้นที่การทำลายแนวล้อมของ

¹ วิเทศ กรณีย์, และสมบุรณ์ คนฉลาด, ประวัติศาสตร์มหาสงครามโลก (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวมข่าว, 2527), หน้า 57

จักรวรรดินิยมโดยการสงคราม ซึ่งมีต้นแบบมาจาก การที่เยอรมันตัดสินใจเข้าสร้างสภาวะสงคราม อันเนื่องมาจากการที่ถูกบีบบังคับจาก สนธิสัญญาแวร์ซายส์นั่นเอง

นอกจากแนวคิดที่มีอิทธิพลมาจาก พันธมิตร คือ เยอรมันและอิตาลี แล้วนั้นปัจจัย สำคัญที่สร้างความฮึกเหิมให้แก่ญี่ปุ่น ที่ผลักดัน นโยบายแข็งกร้าวดังกล่าวจนกลายมาเป็น มหาอำนาจในฝั่งเอเชีย คือ ชัยชนะของญี่ปุ่นต่อ รัสเซีย ในสงครามปี ค.ศ. 1904 – 1905 หลังจากนั้นญี่ปุ่นได้มีนโยบายรุกรานและ กร้าวร้าว กับ นานาประเทศและประเทศ มหาอำนาจเสมอมา จนหลายประเทศได้มอง ญี่ปุ่นในฐานะภัยคุกคามต่อความมั่นคงของ ประเทศ โดยเริ่มจากการเข้าบุกยึดเกาหลีใน ค.ศ. 1910 การขอแก้สัญญากับอเมริกา อังกฤษ และประเทศตะวันตกอื่นๆโดยยึดหลักความ เสมอภาค ในปี ค.ศ. 1911 การเข้าบุกยึด แมนจูเรียโดยที่ยังถือสถานะภาพเป็นสมาชิกของ สันนิบาตชาติในปี ค.ศ. 1931

การทำลายสันนิบาตชาติของญี่ปุ่น เช่นนี้ ไม่ได้ทำให้ญี่ปุ่นได้รับการลงโทษแต่ ประการใด ยิ่งไปกว่านั้นญี่ปุ่นยังกลับเพิกเฉยต่อ ข้อแนะนำในรายงานของสันนิบาตชาติ ด้วยการ ไม่ยอมถอนกำลังออกจากแมนจูเรีย เหตุการณ์ ดังกล่าวยังเป็นการสะท้อนให้เห็นความอ่อนแอ ของสันนิบาตชาติที่ถูกก่อตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ นานาประเทศสามารถแก้ปัญหาระหว่างประเทศ

ได้อย่างสันติ เมื่อญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาติผู้ร่วมก่อตั้ง สันนิบาตชาติได้กลายมาเป็นประเทศผู้รุกราน เสียเอง ก็ทำให้ความน่าเชื่อถือขององค์กร สันนิบาตชาติมีอันต้องเสื่อมถอยลง สาเหตุหลัก ที่นำมาสู่ความอ่อนแอของสันนิบาตชาตินั้นเกิด จากความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของภาคี สมาชิก โดยที่ต่างฝ่ายต่างเห็นแก่ประโยชน์ของ ตนเอง เช่น อังกฤษและฝรั่งเศสที่มุ่งหมายแต่จะ แก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของตนหลังจากการสิ้นสุด ลงของสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งในขณะนั้นภาวะ สงครามได้ก่อให้เกิดความถดถอยทางเศรษฐกิจ ทำให้สมรรถนะของประเทศสมาชิกชั้นนำ อ่อนแอ จนไม่สามารถที่จะให้ความช่วยเหลือ ใดๆแก่บรรดาภาคีสมาชิกอื่นๆได้ ดังนั้น กรณี การรุกรานของญี่ปุ่นต่อแมนจูเรีย สันนิบาตชาติ จึงไม่มีอำนาจใดๆที่สามารถไปกดดันให้ญี่ปุ่นยุติ ความมุ่งหมายนั้นลงได้ เมื่อญี่ปุ่นถูกกดดันมาก ขึ้นญี่ปุ่นจึงได้ถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิก สันนิบาตชาติในปี ค.ศ. 1933 โดยสันนิบาตชาติ ก็ไม่ได้แสดงท่าทีที่จะทัดทานญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ ทำให้ผู้นำทางทหารของญี่ปุ่นยิ่งทวี ความเชื่อว่ามหาอำนาจตะวันตกนั้นมีความ อ่อนแอเกินกว่าจะต้านทานญี่ปุ่นได้

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่านโยบายของ ญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์ กับ การจัดระบบโลกใหม่ที่ ฮิตเลอร์ได้ประกาศไว้ โดยมีนโยบายวงไพบูลย์ ร่วมกันแห่งเอเชียบูรพาของญี่ปุ่นนั้น หมายถึง ความสัมพันธ์ร่วมกัน ในการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยมีญี่ปุ่นเป็นตัวจักรใหญ่ใน

การดำเนินการ เป็นผู้นำทางการเมืองและเศรษฐกิจในเอเชีย ซึ่งความสอดคล้องทั้งด้านโอกาส สถานการณ์และความพร้อมของญี่ปุ่นนี้เอง ทำให้ญี่ปุ่นได้กลายมาเป็นตัวแสดงสำคัญในการขับเคลื่อนสงครามโลกครั้งที่สองในเอเชีย

2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและสหรัฐ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

2.1 พื้นฐานทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

หลังจากการปฏิวัติเมจิส่งผลให้ญี่ปุ่นเปิดรับและเร่งสร้างความทันสมัยสานกับการพัฒนาตามแบบตะวันตก โดยยึดหลัก “ฟูโคกุ เคียวเอ” หรือ “ชาติที่มั่งคั่ง-ทหารที่เข้มแข็ง”² ซึ่งหากมองไปที่จุดเริ่มต้นของอุตสาหกรรมหนักของญี่ปุ่นนั้นอาจย้อนไปถึงพื้นฐาน ตั้งแต่ปลายสมัยโตกูงาวะ ที่รัฐบาลโชกุนโตกูงาวะได้ริเริ่มนำเอาเทคโนโลยีตะวันตกเข้ามาใช้ในการผลิตอาวุธที่ทันสมัย เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าการสนับสนุนอุตสาหกรรมในยุคแรกของญี่ปุ่นนั้นเป็นไปเพื่อสนองวัตถุประสงค์หลักทางการทหารของญี่ปุ่นนั่นเอง พอมาถึงยุคเมจิรัฐบาลยังคงเข้าไปดำเนินการพัฒนาทางอุตสาหกรรม

โดยตรงในอุตสาหกรรมประเภทผลิตเหล็กกล้า อาวุธ ต่อเรือ และอุตสาหกรรมในด้านอื่นๆ ประกอบกับรัฐบาลเมจิกุก็ได้นำมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่กำลังก้าวไปข้างหน้า ดังจะเห็นได้จากการริเริ่มและการขยายตัวอย่างกว้างขวางของกิจการที่สนับสนุนอุตสาหกรรม อาทิเช่น กิจการรถไฟ กิจการไปรษณีย์โทรเลข กิจการเรือขนส่ง และกิจการผลิตไฟฟ้า

เมื่อถึงกลางทศวรรษที่ 1880 รัฐบาลเมจิกุได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายโดยการกระตุ้นให้เอกชนเข้าไปพัฒนาในอุตสาหกรรมหนักซึ่งกลุ่มเอกชนดังกล่าวก็คือ กลุ่มไชบัตสึ อันมี 4 ตระกูลธุรกิจยักษ์ใหญ่ คือ มิตซูบิชิ มิตซูบิชิ ซูมิโตโม และยาซูดะ เหตุที่ไชบัตสึมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วก็เป็นเพราะกลุ่มไชบัตสึนั้นต่างก็มีพื้นฐานมาจากชนชั้นสูงและซามูไร³ ส่งผลให้กลุ่มคนดังกล่าวนอกจากที่จะมีความคิดที่เป็นอิสระและก้าวหน้าแล้ว กลุ่มคนดังกล่าวยังมีสายสัมพันธ์อันดีที่แนบแน่นกับผู้ปกครองของญี่ปุ่น อย่างเสมอมา หรืออาจจะกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ เช่นนี้ได้สร้างระบบอุปถัมภ์ระหว่างไชบัตสึ และผู้ปกครองส่งผลให้ไชบัตสึได้พัฒนา จนกลายเป็นกลุ่มทุนที่ผูกขาดกิจการทางการ

² ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์, ญี่ปุ่น: การแสวงหาฐานะเท่าเทียม (กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์น, 2526), หน้า 12

³ มนัส เกียรติธำลัย์, “ไชบัตสึ: อิทธิพลต่อเศรษฐกิจการเมืองของญี่ปุ่น” ใน วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ , ฉบับที่ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม, 2550), หน้า 53

เงิน การพาณิชย์ และอุตสาหกรรมอันมีผลต่อเศรษฐกิจการเมืองของญี่ปุ่นอย่างสูง

ในเบื้องต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น เศรษฐกิจอุตสาหกรรมได้เริ่มจากอุตสาหกรรมการทอผ้า ซึ่งในปี ค.ศ. 1897 อุตสาหกรรมการทอผ้าที่ส่งออกไปยังจีนได้กลายเป็นอุตสาหกรรมหัวหอกในการสร้างให้เศรษฐกิจญี่ปุ่น เป็นเศรษฐกิจอุตสาหกรรมการทดแทนการนำเข้าอย่างสมบูรณ์⁴ เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมการทอผ้า นั้นได้เป็นต้นแบบของการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบสมัยใหม่ อาทิ อุตสาหกรรมซีเมนต์ อุตสาหกรรมกระดาษ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมต่อเรือ และอุตสาหกรรมอาวุธ เป็นต้น โดยที่ในปี ค.ศ. 1898 ญี่ปุ่นสามารถสร้างเรือที่ทำด้วยเหล็กกล้าซึ่งมีระวางขับ 6,000 ตัน และต่อมาในปี ค.ศ. 1908 มีการสร้างเรือที่ทำด้วยเหล็กกล้า เพิ่มขึ้นอีก 2 ลำ ซึ่งแต่ละลำจะมีระวางขับ 13,000 จนถึงในปี ค.ศ. 1910 ญี่ปุ่นได้พัฒนาศักยภาพในการสร้างเรือที่ใช้ในกิจการทหารเองได้ทั้งหมด ในส่วนอุตสาหกรรมเหล็กนั้นในปี ค.ศ. 1901 ญี่ปุ่น เริ่มมีโรงงานเหล็กกล้าขนาดใหญ่ก็คือโรงงานยาฮา

ตะ ที่สามารถถลุงเหล็กเพิ่มจาก 20,000 ตันต่อปี เพิ่มขึ้นมาเป็น 200,000 ตัน ต่อปี ในปี ค.ศ. 1903-1904 ส่วนการขยายตัวของโรงงานที่ใช้กำลังไอน้ำ หรือกำลังไฟฟ้านั้นเพิ่มขึ้นจาก 53 แห่งเป็น 7,745 แห่ง⁵

ในด้านการค้ากับต่างประเทศก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ญี่ปุ่นให้ความสนใจไม่น้อยไปกว่ากัน เพราะการเปิดเมืองท่าค้าขายกับต่างชาติทำให้พ่อค้าต่างชาตินำสินค้าประเภทต่างๆ เข้ามาขาย ญี่ปุ่นจึงถือโอกาสในการพัฒนาสินค้าและส่งเสริมการส่งออกของตน โดยเฉพาะการแสวงหาตลาดการค้าแห่งใหม่ นับตั้งแต่ ค.ศ. 1872 ญี่ปุ่นได้จัดตั้งสำนักดูแลทางการค้าขึ้นในหลายเมือง เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทางการค้า และการเผยแพร่สินค้าของตน ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นยังได้เข้าร่วมงานแสดงสินค้าในระดับโลกที่ซานฟรานซิสโก ใน ค.ศ. 1871 และที่เวียนนา ใน ค.ศ. 1873 อนึ่ง ในช่วงทศวรรษที่ 1870 อาจกล่าวได้ว่าอัตราการส่งออกและนำเข้าของญี่ปุ่นขยายตัวค่อนข้างสูงสำหรับการนำเข้าที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่นำมาใช้ในการปรับปรุงการบริหารให้ทันสมัย การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการปรับปรุงกองทัพ ซึ่งในส่วนของทัพนี้ เฉพาะ ค.ศ. 1875 รัฐบาลได้ใช้งบลงทุนมากถึงร้อยละ 6 ทั้งนี้ก็สอดคล้องกับนโยบายของญี่ปุ่น ที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งด้านการทหาร เพื่อ

⁴โยชิฮารุ คูนิโอะ, การพัฒนาเศรษฐกิจญี่ปุ่น, แปลโดย สุกัญญา นิรังกร และอนงค์ ใจนวิชัย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 11

⁵เรื่องเดิม, หน้า 12-13

ต่อต้านการขยายอิทธิพลของประเทศตะวันตก และถ้าเป็นไปได้ก็คือขยายอิทธิพลเข้าไปยังประเทศเพื่อนบ้าน⁶

จากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมข้างต้นทำให้ญี่ปุ่นถูกมองว่าเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ทัดเทียมกับตะวันตก ดังจะเห็นได้จากการที่ญี่ปุ่นสามารถเอาชนะจีนได้ในปี ค.ศ. 1885 และชนะรัสเซีย ในปี ค.ศ. 1905 แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และวิทยาการตลอดจนอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมทหารของญี่ปุ่น ถึงแม้ว่าในระหว่างปี ค.ศ. 1905-1914 ค่าใช้จ่ายของรัฐบาลญี่ปุ่นสำหรับการสะสมทุนเพื่อการอุตสาหกรรม และเพื่อการใช้จ่ายทางการทหารและกิจการในอาณานิคมสูงชันมาก จนต้องยืมเงินตราจากต่างประเทศ และเกิดปัญหาเรื่องการชำระเงินระหว่างประเทศ รัฐบาลต้องเก็บภาษีจากประชาชนเพิ่มขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นกลางและชนชั้นล่างต้องแบกภาระภาษีเพิ่มขึ้น บรรดาผู้นำทางการเมืองจำเป็นต้องเผชิญกับวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง⁷

⁶ วิเชียร อินทะสี, รายงานการวิจัยนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเกาหลีในช่วงการยึดครองและช่วงหลังการได้รับเอกราชจากญี่ปุ่น(ปทุมธานี: มปป, 2551), หน้า 9

⁷ ไชยวัฒน์ คำชู, นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่น ความเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง(กรุงเทพฯ: บริษัทเลคเชอร์ฟาร์เทน พรินต์ จำกัด, 2549), หน้า 12

แต่ในช่วงปี ค.ศ. 1914-1919 สงครามโลกครั้งที่ 1 ได้สร้างความเสียหายแก่เศรษฐกิจของตะวันตกอย่างรุนแรง ประกอบกับภาวะการขาดแคลนสินค้าทั่วโลก ได้ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นผู้ค้ารายสำคัญของโลกในขณะนั้น ส่งผลให้ญี่ปุ่นมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน บริษัทและอุตสาหกรรมต่างๆ มีอัตรากำไรพุ่งสูงชันอย่างมาก โดยบริษัทที่ได้กำไรเกินกว่าร้อยละร้อยมีอยู่ทั่วไป การมีโอกาสทำกำไรกระตุ้นให้มีบริษัทเกิดขึ้นใหม่จำนวนมาก ส่วนบริษัทและอุตสาหกรรมที่มีอยู่เดิมก็ได้ขยายกำลังการผลิตอย่างเต็มกำลังส่งผลให้ญี่ปุ่นเกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตามในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ญี่ปุ่นนั้นได้ตลาดการค้าแทนที่ตะวันตก แต่เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุดลงแล้ว สินค้าส่งออกของญี่ปุ่นกลับลดจำนวนลง เมื่อตลาดเกิดหดตัว และญี่ปุ่นเองก็ไม่อาจที่จะพึ่งตลาดภายในได้ เพราะคนญี่ปุ่นเองไม่มีกำลังซื้อพอที่จะสามารถบริโภคสินค้าที่ผลิตออกมาจำนวนมากเพื่อสนองต่อตลาดโลกในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ภาวะเช่นนี้ส่งผลให้ธุรกิจและอุตสาหกรรมขนาดเล็กต้องปิดตัวไป แต่ในทางตรงข้ามกันกับเป็นโอกาสที่สำคัญของกลุ่มไชนัต์ ในการเข้าไปควบคุมบริษัทและอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นเกือบทั้งหมด นอกจากนี้ปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างมากของญี่ปุ่นส่งผลให้ทรัพยากรในการอุปโภค

บริโภคนอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เพียงพอ ในขณะเดียวกันธุรกิจ และอุตสาหกรรมที่อยู่ในมือของไชบัตสึ นั้นต่างก็ต้องการทั้งตลาดในการระบายสินค้า และต้องการวัตถุดิบ ไม่ว่าจะเป็นเหล็ก น้ำมัน ฝ้าย ยางพารา ฯลฯ เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจอุตสาหกรรมให้ก้าวต่อไปได้

2.2 พื้นฐานทางเศรษฐกิจของสหรัฐ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2

อเมริกาในช่วงยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ถือได้ว่าเป็นความพร้อมในด้านเศรษฐกิจที่สามารถสนับสนุนการสงครามได้เป็นอย่างมาก โดยความมั่งคั่งส่วนใหญ่มาจากการที่อเมริกายึดหลัก Capitalism คือการเน้นการผลิตเพื่อส่งออกขายเป็นจำนวนมาก โดยเน้นให้ภายในประเทศเป็นฐานการผลิต ซึ่งภายในประเทศอเมริกาเองก็มีทรัพยากรที่เอื้อต่อการอุตสาหกรรม เช่น เหล็ก ถ่านหิน และ น้ำมัน ภายหลังปี ค.ศ. 1918 อเมริกาได้ส่งกองกำลังไปช่วยสัมพันธมิตรรบในยุโรปในสงครามโลกครั้งที่ 1 การเข้ามามีส่วนร่วมของอเมริกาในสงครามครั้งนี้ได้เปิดโอกาสให้อเมริกาได้ลงทุนกับความสำเร็จของฝ่ายสัมพันธมิตรโดยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้นสัมพันธมิตรได้กู้เงินจากชาวอเมริกันไปเป็นจำนวนมาก โคนเงินกู้ในส่วนใหญ่นำไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคในอเมริกา รวมถึงอาวุธสงคราม ด้วยประการนี้จึงเห็นได้ว่าความรุ่งเรืองของอเมริกาหลังสงครามโลกครั้งที่

1 นั้นต้องอาศัยไม่แต่เพียงความสามารถของฝ่ายสัมพันธมิตรในการใช้หนี้ แต่ยังอาศัยว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะขอกู้และขอซื้ออะไรอีกต่อไปด้วย โดยระหว่างปี ค.ศ. 1914 และ 1918 อเมริกาได้ลงทุนเงินกู้ให้ประเทศสงครามเป็นเงินถึง 15,000 ล้านดอลลาร์เหรียญสหรัฐ เป็นเงินกู้ที่ทำให้ชาติต่างๆสามารถซื้อสินค้าอเมริกันได้จากจำนวนเงินกู้จำนวนมหาศาลพร้อมดอกเบี้ยทำให้อเมริกาสามารถสะสมความมั่งคั่งจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้ในจำนวนมหาศาล และถึงแม้ว่าอเมริกาจะประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปี ค.ศ. 1929 ประธานาธิบดี แฟรงกลิน ดี. โรสเวลท์ ได้ประกาศนโยบายนิวดีล (The New Deal) ขึ้นเพื่อแก้ไขสภาพความเป็นไปของบ้านเมืองที่สำคัญคือ การธนาคาร การอุตสาหกรรม และการให้งาน การสงเคราะห์ชาวนา ในปี ค.ศ. 1933

อีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้อเมริกามีฐานอำนาจทางเศรษฐกิจที่สามารถมีบทบาทในการชี้ขาดสงครามได้นั้นก็คือ ทรัพยากรธรรมชาติ คือ น้ำมัน รวมไปถึงทรัพยากรมนุษย์ โดยอเมริกาเป็นประเทศที่มีแหล่งน้ำมันดิบอยู่ทางภาคเหนือของประเทศในแถบแอตแลนติก และเป็นประเทศผู้ผลิตน้ำมันซึ่งใหญ่เป็นอันดับ 3 ของโลก แต่ในขณะเดียวกันก็นำเข้ามาในจำนวนที่สูงทั้งนี้เพราะป้องกันการขาดแคลนและการใช้ทรัพยากรภายในประเทศเกิดจำนวน อีกทั้งมีอเมริกาเป็นประเทศใหญ่ ประชากรมาก อีกทั้งมีแหล่งทรัพยากรที่มีเสถียรภาพอย่างอเมริกาได้

คอยสนับสนุนอยู่ จึงทำให้สามารถใช้นโยบายสันโดษพึ่งพาตัวเองได้ การค้าระหว่างประเทศส่วนใหญ่จึงเป็นการกระจายผลผลิตภายในไปสู่ภายนอกเพื่อการเพิ่มอัตราการผลิตซึ่งมีผลเชื่อมโยงต่อการเพิ่มผลกำไรเสียมากกว่า⁸

3. ไซบัตสุกับการสนับสนุนญี่ปุ่นเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2

ในช่วงเวลาหลังจากการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 1 กลุ่มทหารเข้ามามีอำนาจอย่างมากในการกำหนดทิศทางของญี่ปุ่นภายใต้ลัทธิทหารนิยมซึ่งมีรากฐานจากลัทธิบูชิโด ที่สร้างให้ทหารเป็นอิสระจากการเมือง ประกอบกับการปลูกฝังอุดมการณ์ให้ประสานกับสถาบันจักรพรรดิ ดังกล่าวที่ว่า “เพื่อให้ทหารมีความเด็ดขาด ผู้ออกคำสั่งควรเป็นคำสั่งจากพระจักรพรรดิเท่านั้น” อันสอดคล้องกับศาสนาชินโตที่ยึดกลมเกลียว และส่งเสริมให้ทหารรักชาติ จงรักภักดีต่อพระจักรพรรดิเป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าลักษณะของลัทธิทหารนิยมได้นำความรักชาติของญี่ปุ่นไปสู่ความคลั่งชาติในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นจากการรบที่ทหารญี่ปุ่นได้รับชัยชนะตลอดมา ยิ่งทำให้กองทัพมีความอึกเขม และได้ยกฐานะตนเองขึ้นมาว่าเป็นความชอบธรรมที่จะเป็นผู้ปกครองเหนือสถาบันอื่นๆ ส่งผล

ให้แม้แต่การพัฒนาอุตสาหกรรมก็เป็นที่ไปเพื่อการทหารมากกว่าการผลิตเพื่อการอุปโภคบริโภค ลักษณะของความต้องการทางการเมืองที่มีเป้าประสงค์เช่นนี้ย่อมที่จะต้องการการดำเนินการทางอุตสาหกรรมที่มารองรับต่ออุตสาหกรรมทหารของฝ่ายการเมือง ซึ่งแน่นอนว่า กลุ่มไซบัตสุที่มีสายสัมพันธ์ที่แนบแน่นกับชนชั้นปกครอง และทหารก็ย่อมที่จะต้องได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมทางทหารของรัฐ

นอกจากนี้เมื่อมองมาที่ตัวกิจการของไซบัตสุเองก็จะเห็นได้ว่าการตั้งตัวของเศรษฐกิจและความจำกัดของตลาดของญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ประกอบกับความต้องการปัจจัยในการผลิตเพื่อนำเข้ามาหล่อเลี้ยงธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เคยเฟื่องฟูในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้นมีความจำเป็นต่อไซบัตสุเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้กิจการก้าวเดินต่อไป จากการอุปถัมภ์และความต้องการอันมีเป้าหมายที่สอดคล้องกันของ กองทัพ และไซบัตสุ ทำให้ทั้งสองฝ่ายนั้นต่างสนองผลประโยชน์ระหว่างกันแบบต่างตอบแทน กล่าวคือ ฝ่ายกองทัพก็จะได้ฐานทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรมมาสนับสนุนกิจกรรมทหารและการสงคราม ส่วนฝ่ายไซบัตสุก็จะได้ ผลประโยชน์ตลอดจนอภิสิทธิ์ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้เงินอุดหนุนจากรัฐ การให้สิทธิพิเศษด้านศุลกากร ตลอดจนมาตรการทางกฎหมายที่รัฐออกมาเพื่อระดมทรัพยากร ทำให้รัฐจำกัดการติดต่ออยู่แต่เพียงกลุ่มไซบัตสุเท่านั้น อาทิเช่น มิตร

⁸ สมบูรณ์ ธรรมครองอาตม์, ประวัติศาสตร์อารยธรรมโลก เล่ม ๒ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527) หน้า 36

ซุ่ย ได้สัมปทานเหมืองแร่ และอุตสาหกรรม กองทัพ หรือมิตซุบิชิได้เข้ามาบริหารดำเนินกิจการต่อเรือในสิงคโปร์ผ่านกองทัพเรือ และได้สิทธิในการสร้างอากาศยานแก่กองทัพอากาศ เป็นต้น

ยิ่งไปกว่านั้นในทางการเมืองเองไซบัตสูกิได้เข้าไปมีอิทธิพลด้วย เพราะสายสัมพันธ์ที่กลุ่มไซบัตสูกิมีมาตั้งแต่สมัยโตกูงาวะโดยผ่านอิทธิพลทางการค้า ส่งผลให้ในช่วงหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 1 กลุ่มคนที่เป็นเครือข่ายของไซบัตสูกิต่างได้เข้ามาผลักดันเปลี่ยนกันเป็นรัฐมนตรี และตำแหน่งที่สำคัญๆของรัฐบาล อาทิ เช่น ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม และผู้ว่าการธนาคารแห่งชาติ เป็นต้น เช่นนี้เมื่อทางฝ่ายทหารต้องการที่จะขยายอำนาจแห่งออกไป และไซบัตสูกิก็ต้องการที่จะรักษาการขยายตัวทางเศรษฐกิจ, อุตสาหกรรม โดยการแสวงหาตลาด และแสวงหาแหล่งทรัพยากรภายนอกประเทศ ทำให้ไซบัตสูกิที่นอกจะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์แล้วยังมีส่วนสำคัญในการวางแผนขยายและพัฒนาอุตสาหกรรมไปสู่แมนจูเรีย⁹ จึงอาจกล่าวได้ว่าไซบัตสูกิรวมวงศไพบูลย์กับคณะทหาร ในการเตรียมเศรษฐกิจยามสงคราม ส่งผลให้ไซบัตสูกิได้กำไรอย่างมหาศาล ซึ่งถือว่าไซบัตสูกินั้นนำวงศไพบูลย์แห่งผลประโยชน์ไปผลักดัน

วงศไพบูลย์แห่งเอเชียอันเป็นการสร้างจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่น โดยได้มีการร่วมกันกำหนดเขตเศรษฐกิจการเอาไวด้วยกัน 2 เขต กล่าวคือ

เขตที่1 กำหนดให้จีน แมนจูว์ เกาหลี และญี่ปุ่นเป็นเขตอุตสาหกรรมที่เป็นแกนกลาง ในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

เขตที่2 กำหนดให้เอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และแปซิฟิกเป็นดินแดนรอบนอก เพื่อสนับสนุนทางทรัพยากรต่ออุตสาหกรรมของญี่ปุ่น

4. เศรษฐกิจกับสงครามของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2

จากแรงขับของความเป็นชาติจักรวรรดินิยมและแรงขับทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่ควบคุมโดยกลุ่มไซบัตสูกิ ส่งผลให้ญี่ปุ่นมุ่งไปสร้างเขตอุตสาหกรรมในจีน แต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์สงครามในจีนของญี่ปุ่นกลับตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถรุกคืบต่อไปได้ จากสถานการณ์ที่อยู่ในลักษณะที่ยืนกันอยู่อย่างนี้ ญี่ปุ่นเองนั้นทราบดีว่า ญี่ปุ่นนั้นไม่สามารถที่จะจัดการกับจีนได้อย่างเด็ดขาดได้ ตราบใดที่จีนยังคงได้รับอาวุธ และการสนับสนุนทางเสบียงผ่านเส้นทางอินโดจีน เส้นทางพม่า และเส้นทางมองโกเลีย จากภาวะเช่นนี้ทำให้ญี่ปุ่นและไซบัตสูกิไม่สามารถที่จะนำเอาทรัพยากรของจีนมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ และไม่สามารถที่จะก่อตั้งเขตอุตสาหกรรมได้สมบูรณ์ตามที่คาดไว้

⁹โยชิฮารุ คูนิโอะ, เรื่องเดิม, หน้า 21

ดังนั้นญี่ปุ่นจึงได้เริ่มลงไปสู่ทางใต้ เพื่อแสวงหาทรัพยากรเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจสงคราม และเป็นการตัดการส่งทรัพยากรที่ไปสนับสนุนจีนไปในตัว จนในที่สุดอินโดจีนของฝรั่งเศสก็ตกอยู่ภายใต้การอารักขาของญี่ปุ่นในที่สุด

หลังจากที่ญี่ปุ่นได้ครอบครองบางส่วน ของเกาหลี และจีนในปี ค.ศ.1940 ญี่ปุ่นจึงได้ทำสนธิสัญญาเป็นพันธมิตรกับเยอรมันและอิตาลี ซึ่งกำลังได้เปรียบในสมรภูมิยุโรปในขณะเดียวกันนั้นญี่ปุ่นก็ได้เร่งแปลงเศรษฐกิจอุตสาหกรรมทั่วไปให้เป็นเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในยามสงคราม โดยมีไชบัตสึเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าว ทำให้แสนยานุภาพของญี่ปุ่น มีกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยในปี ค.ศ. 1822, 1936 และ 1941 กำลังรบทางเรือของญี่ปุ่นมีจำนวนเพิ่มขึ้น 1 ล้านล้านตัน ในขณะที่กำลังรบทางเรือของสหรัฐฯและอังกฤษมีเพิ่มขึ้นเพียง 437,000 และ 218,000 ตันตามลำดับ¹⁰ และในตารางนี้¹¹ แสดงถึงความพร้อมของญี่ปุ่นในการก้าวสู่สมรภูมิในแปซิฟิก

¹⁰Samuel Eliot Morison , History of United States Naval Operation in World War 2: The Rising Sun in Pacific(Atlantic Press Book, 1960), p. 19-20

¹¹Ibid, p. 58

NAVAL COMBATANT STRENGTH,PACIFIC OCEAN,1941

	United States	Royal Navy	Royal Netherland Navy	Japan Navy
Battleships	9	1	-	10
Carrier	3	1	-	10
Heavy cruisers	13	4	-	18
Light cruisers	11	13	3	17
Destroyers	80	6	7	111
Submarines	55	-	15	64

จากความรู้สึกรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์อย่างฝังลึกระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาเกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้วนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 20 ต่างฝ่ายต่างมองว่าอีกฝ่ายหนึ่งเป็นภัยคุกคามทางทหารและการแข่งขันกันทางการค้าก็ได้ดำเนินมาอย่างเข้มข้น นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีความขมขื่นอย่างมากจากกฎหมายอพยพคนเข้าประเทศของสหรัฐอเมริกาที่มีการกีดกันทางเชื้อชาติ และสหรัฐอเมริกาก็มีความระแวงญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นในการแทรกแซงกิจการภายในของประเทศเอเซียที่กระทบผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา¹² กอปรกับความมุ่งหมายที่เป็นภัยคุกคามต่อเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ผนวกกับการเป็นกลุ่มอักษะ

ทำให้ญี่ปุ่นนั้นแสดงท่าทีว่าเป็นศัตรูกับพันธมิตรอย่างชัดเจน ส่งผลต่อท่าทีของสหรัฐฯในการดำเนินนโยบายในการจำกัดทรัพยากรของญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นมาตรการ Oil Embarco, มาตรการการห้ามส่งออกเหล็ก และมาตรการการ Freeze ทรัพย์สินของญี่ปุ่น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการคาดการณ์ของสหรัฐฯที่คาดว่าญี่ปุ่นนั้นต้องพึ่งพาทรัพยากรจากสหรัฐฯ เช่น เหล็กหรือน้ำมัน ในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองจะทำให้ญี่ปุ่นนั้นทบทวนท่าทีที่ที่แข็งกร้าว แล้วเข้าสู่การเจรจา นั้นเป็นการคาดการณ์ที่ผิดไป ที่เป็นเช่นนั้นก็เนื่องมาจากกองทัพญี่ปุ่นและไชบัตสึได้ลงทุนดำเนินเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมแบบสงครามระยะหนึ่งแล้ว หากญี่ปุ่นกลับลำเจรจากกลางคันก็จะทำให้การลงทุนที่ได้ดำเนินไปนั้นมีความเสียหายในทางธุรกิจ

¹²ไชยวัฒน์ คำชู, เรื่องเดิม, หน้า 23

ของไชบัตสึ ตลอดจนความเสียหายในทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

ดังนั้น มาตรการทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่สหรัฐ หมายมุ่งที่จะบีบให้ญี่ปุ่นยอมจำนน กลับเป็นแรงกระตุ้นให้ญี่ปุ่นเร่งดำเนินการรุกเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้อย่างรวดเร็วขึ้นเพื่อเร่งที่จะแสวงหาทรัพยากรไม่ว่าจะเป็น น้ำมัน ฝ้าย ยางพารา อาหาร ฯลฯ เพื่อสนองเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่นให้ดำเนินต่อไป จากตรงจุดนี้ แสดงให้เห็นว่าเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่นนั้น จะก้าวต่อไปได้ก็ต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่ทั้งแหล่งทรัพยากรนั้นก็ อยู่ในสถานะที่ไม่มีความแน่นอน เช่น จีนที่ญี่ปุ่น ยังควบคุมไม่ได้ อย่างเบ็ดเสร็จ หรือจะเป็นเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีทั้งการต่อต้าน และ สนับสนุน ตรงข้ามกับสหรัฐที่มี ทั้งทรัพยากร น้ำมันที่ควบคุมได้, ทรัพยากรเหล็กที่มีในสหรัฐ เอง และทรัพยากรอาหารที่มีอยู่ในมืออย่างมาก ประกอบกับสหรัฐยังสามารถควบคุม อเมริกากลางและใต้ที่มีทรัพยากรสนับสนุน เศรษฐกิจสงครามจำนวนมาก เช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าความพร้อมทางทรัพยากรของสหรัฐ นั้นมีเหนือกว่าญี่ปุ่นในการดำเนินเศรษฐกิจ สงคราม

4.1 เศรษฐกิจกับสงครามของญี่ปุ่น ในช่วงที่เป็นฝ่ายได้เปรียบ

หลังจากความล้มเหลวของการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึง

ข้อเสนอของญี่ปุ่นที่ยื่นต่อสหรัฐฯอันมีใจความดังนี้

- 1.การยกเลิก Oil Embargo
- 2.การขอให้สหรัฐฯเลิกการสนับสนุนต่อจีน
- 3.การสนับสนุนให้ญี่ปุ่นสามารถใช้ น้ำมันในอินโดนีเซีย
- 4.หากสหรัฐฯยอมตามข้อ 1-3 ญี่ปุ่นก็จะไม่รุกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

จะเห็นได้ว่าการยื่นข้อเสนอข้างต้น นั้น เป็นข้อเสนอที่ยื่นไปเพื่อให้สหรัฐฯปฏิเสธ เพราะเหตุว่าข้อเสนอเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติไม่ได้อยู่แล้ว ส่วนฝ่ายญี่ปุ่นเองก็ต้องการที่จะทำสงคราม และรุกคืบมาเพื่อเอาทรัพยากรในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้เป็นหลัก แต่หากพิจารณาถึง นัยของข้อเสนอดังกล่าวก็จะเห็นได้ถึงความขาดแคลน และความต้องการทรัพยากรในการสนองต่อเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่นนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจากข้อ 4. จะเห็นได้ว่าหากญี่ปุ่นนั้นได้น้ำมันเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่อไป ญี่ปุ่นเองก็ไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องรุกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไปอีก

อย่างไรก็ตามความล้มเหลวในการเจรจาก็ทำให้ญี่ปุ่นดำเนินการโจมตี เพิร์ล ฮาร์เบอร์ เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 อันประกอบด้วยเรือบรรทุกเครื่องบินและเครื่องบิน 360 เครื่อง ส่งผลให้เรือประจัญบานของสหรัฐ

จมลง 4 ลำ เรือลาดตระเวน 3 ลำ และเรือพิฆาตอีก 3 ลำ เสียหาย เครื่องบินเสียหาย 65 เครื่อง ทหารเสียชีวิต 2,403 นาย บาดเจ็บ 1,198 นาย พลเรือนเสียชีวิต 103 คน ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นเสียเครื่องบินไป 29 เครื่อง นักบิน 59 นาย หลังจากการโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ สหรัฐฯ กับอังกฤษก็ได้ประกาศสงครามกับญี่ปุ่น¹³

หลังจากนั้นในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 1942 ญี่ปุ่นได้เริ่มโจมตีหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกของเนเธอร์แลนด์ และได้ยกพลขึ้นบกที่ซาราวัก บอร์เนียว และเซเลเบส ในปลายเดือนญี่ปุ่นได้ข้ามพรมแดนพม่าจากด้านประเทศไทย แล้วจึงยึดมลายูเอาไว้ได้ทั้งหมดพร้อมทำการปิดล้อม และยึดสิงคโปร์ได้ในสองสัปดาห์ การยึดสิงคโปร์ได้นั้นคือว่าพันธมิตรได้เสียจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพราะสิงคโปร์คือ ศูนย์กลางเมืองท่าทางการค้าที่ควบคุมเส้นทางเดินเรือจากแปซิฟิก ไปยังมหาสมุทรอินเดีย ต่อมาในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ กองเรือฝ่ายสัมพันธมิตรถูกทำลายลงในทะเลชวาเปิดทางให้ญี่ปุ่นยึดครองอินโดนีเซียได้ และหลังจากนั้นญี่ปุ่นก็สามารถยึดครองฟิลิปปินส์ได้ และผลักดันให้สัมพันธมิตรภายใต้การนำของนายพล แมคอาเธอร์ถอยร่นไป ตั้งมั่นที่ออสเตรเลีย

ในช่วงแรกของสงครามในแปซิฟิกนั้น ฝ่ายญี่ปุ่นนั้นได้สร้างความเสียหายให้แก่ฝ่าย

สัมพันธมิตรเป็นอย่างมาก และถูกผลักดันให้ต้องยอมแพ้ และถอนกำลังออกจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อพิจารณาถึงกองกำลังของญี่ปุ่นที่ทุ่มกำลังในสมรภูมิแปซิฟิกถึง 51 กองพลจำนวน 1,400,000 นาย มีอากาศยาน 1,540 เครื่อง เรือพิฆาต 129 ลำ เรือดำน้ำ 67 ลำ เรือลาดตระเวน 41 ลำ และเรือบรรทุกเครื่องบิน 11 ลำ¹⁴ ตลอดจนการโจมตีเพิร์ล ฮาร์เบอร์ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมทหาร ที่เป็นผลพวงจากการสะสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยที่ต้องไม่ลืมว่าทรัพยากรต่างๆ ที่สำคัญอย่างเช่น น้ำมัน และแร่ธาตุที่เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมที่ได้สร้างกองทัพที่เข้มแข็งและสร้างเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นเป็นทรัพยากรที่ญี่ปุ่นต้องพึ่งพาจากภายนอกแทบทั้งสิ้น ต่างจากสหรัฐที่มีทรัพยากรที่สามารถใช้อย่างไม่จำกัดในดำเนินเศรษฐกิจสงคราม ดังนั้นเมื่อเกิดมาตรการ oil Embargo และมาตรการคว่ำบาตรทางการค้าจากสหรัฐฯ จึงส่งผลให้ญี่ปุ่นเกิดมีมาตรการการควบคุมการใช้ทรัพยากร ที่หายากให้มีประสิทธิภาพ โดยให้กลุ่มไชบัตสึเป็นผู้ดำเนินการการใช้ทรัพยากรในอุตสาหกรรมทั้งทางทหาร และอุตสาหกรรมทั่วไปอันเป็นการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจแก่ไชบัตสึมากยิ่งขึ้น¹⁵

¹³ ปรีชา ศรีวาลย์, สงครามโลกครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์, 2543), หน้า 143

¹⁴ เรืองเดิม, หน้า 145

¹⁵ โยชิฮาร่า คูนิโอะ เรืองเดิม, หน้า 25

และเมื่อมองที่รายได้ประชาชาติของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงปี ค.ศ. 1940-44 เห็นได้ว่ารายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นราวร้อยละ 25 แต่ทั้งนี้รายได้ที่เพิ่มขึ้นคือรายจ่ายทางการทหารเพื่อสนองต่อเศรษฐกิจสงคราม ในทางตรงข้ามการบริโภคทั่วไปกลับลดลงร้อยละ 30 แสดงให้เห็นถึงว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ในช่วงเวลาสงครามของญี่ปุ่น นั้นตกอยู่กับกลุ่มเพียงกลุ่มเดียวซึ่งก็คือ ไซบัตสึ¹⁶ เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าแรงผลักดันที่สำคัญในการสร้างจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น และการเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น เกิดมาจากการสนับสนุนของไซบัตสึ ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองญี่ปุ่นเป็นอย่างยิ่ง

ในส่วนของความมุ่งหมายของญี่ปุ่นในการที่จะดึงเอาทรัพยากรจากจีน และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาสนับสนุนเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสงครามที่ญี่ปุ่นได้ดำเนินมาแล้วในระยะหนึ่ง นั้นชี้ให้เห็นว่าญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะทำได้อย่างเต็มที่ โดยที่ในจีนสถานการณ์ที่ตรึงกำลังกันอยู่ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น ทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถรุกคืบเพื่อนำเอาทรัพยากร และสร้างเขตอุตสาหกรรมในจีนอย่างสมบูรณ์ได้

สำหรับในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ญี่ปุ่นคาดหวังที่จะได้ทรัพยากรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอาหาร ยางพารา แร่ธาตุสำคัญ และน้ำมัน แต่ญี่ปุ่นก็ไม่สามารถที่จะใช้ทรัพยากรของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างเต็มที่เช่นกัน เพราะ

ส่วนหนึ่งญี่ปุ่นก็ได้รับการต่อต้านจากชนพื้นเมือง เช่น Malayan People's Anti-Japanese Army ในมลายา, ขบวนการ Hukbalahub ในฟิลิปปินส์, ขบวนการ Partai Komunis Indonesia ในอินโดนีเซีย และองค์การสันบาตเพื่อเอกราชของเวียดนาม โดยกลุ่มเหล่านี้จะดำเนินการรูปแบบกองโจรกับกองทัพญี่ปุ่น หรือการให้สนับสนุนในด้านต่างๆ แก่ฝ่ายสัมพันธมิตร ประกอบกับแหล่งทรัพยากร เช่น ป่าน้ำมัน คลังน้ำมัน ก็ได้ถูกสัมพันธมิตรทำลายไปเป็นจำนวนมากก่อนที่จะถอนตัวจากดินแดนที่ญี่ปุ่นเข้ามายึดครอง ส่งผลให้ญี่ปุ่นไม่สามารถดึงเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาใช้ได้ในทันที

4.2 เศรษฐกิจกับสงครามของญี่ปุ่นในช่วงที่เป็นฝ่ายเสียเปรียบ

สถานการณ์ในการรบช่วงแรกของญี่ปุ่น ในสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้นถือได้ว่าเป็นภาวะที่ได้เปรียบความสูญเสียมีอยู่น้อยตลอดจนทรัพยากรที่สนับสนุนอุตสาหกรรมทหารและเศรษฐกิจสงครามนั้นยังสามารถซ่อมบำรุงและทดแทนได้ดีอยู่ แต่หากการสงครามยังคงดำเนินต่อไปแล้วกลับเป็นฝ่ายญี่ปุ่นเองที่เริ่มมีความสูญเสียมากยิ่งขึ้น การระดมทรัพยากรภายในประเทศของญี่ปุ่นนั้นก็ยังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงประเทศได้ ประกอบกับทรัพยากรที่สำคัญหลายอย่างญี่ปุ่นนั้นต้อง

¹⁶ เรื่องเดิม, หน้า 24

ฟังพาการนำเข้าจากต่างประเทศ ยิ่งไปกว่านั้น หากดินแดนที่ญี่ปุ่นเข้าไปยึดครองนั้นญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะระดมทรัพยากรเพื่อสนับสนุนต่อเศรษฐกิจสงครามได้อย่างตามที่รัฐบาลและไซบัตสึคาดหวังเอาไว้ได้ ก็จะมีส่งผลกระทบต่อการดำเนินการสงครามในขณะที่ยังคงสงครามอย่างสหรัฐฯ นั้นมีฐานและแหล่งทรัพยากรที่แน่นอนและมั่นคง อาทิ อาหาร ทรัพยากร เหล็ก แร่ธาตุต่างๆ และน้ำมันที่มีอยู่ในสหรัฐฯ เอง ส่วนทรัพยากรเขตร้อน อย่างเช่น ยางพารา นั้นมีอย่างอุดมสมบูรณ์ในอเมริกาใต้ อันเป็นเขตที่ปลอดภัยของสงคราม ในขณะที่ ตะวันออกกลางถึงแม้จะมีการรบอยู่แต่การขนส่งทรัพยากรน้ำมันมาหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจสงครามของสหรัฐฯ และพันธมิตรนั้นยังคงทำได้อย่างต่อเนื่อง

ความสำเร็จใน 6 เดือนแรกของการสงครามแปซิฟิก จนสามารถยึดครอง ปีนัง ส่องกง ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ บัตตาเวีย ย่างกุ้ง และมันทะเลย์ ตามลำดับ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อมองทางยุทธศาสตร์หลักของญี่ปุ่น ในการที่ตีเอาสหรัฐฯ และพันธมิตรเข้ารบในสมรภูมิแปซิฟิก ในลักษณะที่เรียกว่าญี่ปุ่นประหยัดทรัพยากรได้เป็นอย่างมาก แต่ในทางตรงกันข้าม กองทัพสหรัฐฯ และพันธมิตรจะต้องมารบในระยะไกล ซึ่งก็ย่อมที่จะสะท้อนว่าสหรัฐฯ และพันธมิตรนั้นมีความพร้อม มีทรัพยากรที่จะสนับสนุนการรบในระยะไกลได้อย่างไม่จำกัดนั่นเอง จากสภาวะดังกล่าวหากสงครามได้

ดำเนินมาถึงจุดที่ปะทะกันอย่างรุนแรงจนเกิดความเสียหายแก่ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมาก ก็จะสามารถคาดการณ์ได้ว่า ฝ่ายที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากร และเศรษฐกิจสงครามมากกว่าก็จะเป็นฝ่ายได้เปรียบ

และในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1942 ญี่ปุ่นก็เริ่มพ่ายแพ้ในสมรภูมิแปซิฟิกเป็นครั้งแรก สร้างความเสียหายให้แก่ญี่ปุ่นเป็นอย่างมาก อาทิเช่น เรือบรรทุกเครื่องบิน 4 ลำ เรือลาดตระเวนหนัก 2 ลำ และสูญเสียเครื่องบิน 4 ลำ เรือลาดตระเวนหนัก 2 ลำ และสูญเสียเครื่องบินแนวหน้าไปถึง 1,000 เครื่อง¹⁷ พร้อมกับนักบินเกือบทั้งหมด ยุทธนาวีที่มิดเวย์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในทั้งทางจิตวิทยาและทางระดมทรัพยากรในการสนับสนุนเศรษฐกิจสงคราม กล่าวคือ ในทางจิตวิทยานั้น เป็นการป้องปรามที่คาดได้ว่าสหรัฐฯ นั้นมีกำลังพอที่จะสามารถบุกญี่ปุ่นได้ และทำให้ความขัดแย้งระหว่างกองทัพเรือและกองทัพบกของญี่ปุ่นนั้นขยายตัวมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่กองทัพเรือถูกบังคับให้ขยายกำลังออกไปอย่างกว้างขวาง แทนที่จะได้รับการพักเพื่อที่จะเสริมกำลังรบในส่วนของการระดมทรัพยากร นั่นถือว่าการสูญเสียของญี่ปุ่นในสมรภูมิ มิดเวย์นั้นเป็นจุดเริ่มของความท้าทายในการระดมทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดมาขับเคลื่อนให้กับเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่น

¹⁷ ปรึชา ศรีวาลย์, เรื่องเดิม, หน้า 205-206.

หลังจากนั้นการรุกรานของสหรัฐฯ นั้นก็ได้ดำเนินต่อไปในสมรภูมิกัวดาคาแนลสหรัฐฯ ก็ได้แสดงแสนยานุภาพที่เหนือกว่าญี่ปุ่น ส่งผลให้ทหารญี่ปุ่นเสียชีวิตไปกว่า 24,000 นาย เสียเรือบรรทุกเครื่องบินไป 1 ลำ เรือประจัญบาน 2 ลำ เรือลาดตระเวน 4 ลำ เรือพิฆาต 11 ลำ เรือดำน้ำ 6 ลำ เรือลำเลียง 16 ลำ ส่วนฝ่ายสหรัฐฯ นั้นเสียกำลังทหารไป 10,000 นาย เสียเรือบรรทุกเครื่องบิน 2 ลำ เรือลาดตระเวน 8 ลำ เรือพิฆาต 17 ลำ เรือยกพลขึ้นบก 6 ลำ เรือลำเลียง 4 ลำ นับว่าสหรัฐฯ มีชัยเหนือกัวดาคาแนล เพื่อรุกรานไปยังเกาะอื่นๆ อีก¹⁸ อย่างเช่นที่นิวกินีและโซโลมอน ความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่นทำให้ต้องสูญเสีย อาวุธยุทโธปกรณ์ และกำลังพลไปเป็นอันมากในการรบ 2 ครั้งในนิวกินีและหมู่เกาะโซโลมอน ส่งผลให้กองทัพญี่ปุ่นไม่อาจจะฟื้นตัวในความเสียหายอย่างมหาศาลพอถึงกลางปี ค.ศ. 1943 ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดต่อชาวโลกว่าฝ่ายอักษะจะต้องพ่ายแพ้ในสงครามอย่างแน่นอน¹⁹

การตกเป็นฝ่ายตั้งรับของญี่ปุ่นแสดงให้เห็นถึงความไม่สามารถที่จะดึงเอาทรัพยากรที่มีอยู่และที่คาดหวังเอาไว้ เช่น จีนกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาสนับสนุนเศรษฐกิจอุตสาหกรรมในยามสงครามให้ขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนไม่สามารถที่จะ

ชดเชยต่อความเสียหายของกองทัพที่จะต้องสูญเสียไปได้ ประกอบกับสหรัฐฯ ยังได้จัดเรือดำน้ำและเครื่องบินเข้าทำสงครามต่อต้านการขนส่งทางเรือของญี่ปุ่นในแปซิฟิกทำให้ความเสียหายในการขนส่งทางเรือของญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากถึง 10 เท่าของจำนวนเรือที่สร้างขึ้นใหม่ สงครามต่อต้านการขนส่งทางเรือนี้ นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำลายเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่นในอีกทางหนึ่ง²⁰ สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ญี่ปุ่นถูกตัดขาดออกจากดินแดนอาณานิคมโพ้นทะเลซึ่งเป็นแหล่งวัตถุดิบและทรัพยากรที่สำคัญอย่างเด็ดขาด ดังนั้นการผลิตขั้นมูลฐานจึงลดลงอย่างรวดเร็วอันกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวญี่ปุ่นทั่วไปอย่างกว้างขวาง

ในปลายปี ค.ศ. 1944 นายพลดักลาส แมกอาร์เธอร์ นำกองกำลังเตรียมบุกยึดฟิลิปปินส์คืนโดยเริ่มจากยุทธนาวีที่อ่าวเลเต ในเหตุการณ์ดังกล่าวญี่ปุ่นสูญเสียเรือไป 306,000 ตัน ฝ่ายสหรัฐฯ สูญเสียไป 37,000 ตัน²¹ อาจกล่าวได้ว่าที่อ่าวเลเตนั้นคือการรุกทวงไปสู่อุปลักษณ์โดยในขณะนั้นกองทัพญี่ปุ่นในฟิลิปปินส์เริ่มอ่อนแอลงเรื่อยๆ เพราะถูกกองโจรโจมตีตลอดมาจนในที่สุดในเดือนมีนาคมสหรัฐฯ จึงได้จัดการกับการต่อต้านในมะนิลาลงได้ และในต้นเดือน

¹⁸ เรื่องเดิม , หน้า 248.

¹⁹ เรื่องเดิม, หน้า 208-299.

²⁰ ริชาร์ด สคอรี, ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่, แปลโดย พรรณี สรบุญมี และประกายทอง ศิริสุข (กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2520), หน้า 205.

²¹ เรื่องเดิม, หน้า 380.

กรกฎาคม นายพลแมกอาเธอร์ ได้ประกาศว่า “ฟิลิปปินส์ทั้งปวงได้ถูกปลดปล่อยแล้ว”²²

ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1945 กองทัพเรือสหรัฐฯ ก็ได้รุกไปถึงเกาะอิโวจิมา โดยที่หลังจากการโจมตีอย่างหนักทำให้ชาวญี่ปุ่นเสียชีวิตไปกว่า 20,000 คน และในเดือนมิถุนายนที่โอกินาวาทำให้ญี่ปุ่นเสียชีวิตไปกว่า 39,000 คน ซึ่งในสมรภูมินี้ที่นักบินญี่ปุ่นได้ใช้วิธีนำเครื่องบิน บินไปแล้วพลีชีพพุ่งลงโจมตีต่อเป้าหมายหรือคามิกาเซ่²³ อันแสดงให้เห็นถึงความขาดแคลนน้ำมัน และทรัพยากรอื่นๆของญี่ปุ่นจนต้องใช้วิธี เช่นนี้ เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามสูญเสียให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ หรือจะเป็นกรณีที่ญี่ปุ่นยอมแลกทั้งเกาะซาคาคาลิน เกาะคูริลส์ และ แมนจูเรีย เพื่อจะแลกเปลี่ยนกับน้ำมันกับรัสเซีย ซึ่งเป็นการตอกย้ำว่าระบบเศรษฐกิจสงครามที่กองทัพกับไชบัตสึ ได้ร่วมกันสร้างขึ้นมานั้นกำลังจะย่อยยับลง เพราะการขาดทรัพยากรเข้ามาหล่อเลี้ยงแก่ระบบเศรษฐกิจสงคราม หลังจากนั้นญี่ปุ่นก็ถูกสัมพันธมิตรภายใต้การนำของสหรัฐฯ โจมตีอย่างต่อเนื่องจนสงครามมาถึงสิ้นสุดด้วยความพ่ายแพ้ของญี่ปุ่น หลังจากการทิ้งระเบิดปรมาณูที่ฮิโรชิมาและนางาซากิ โดยผลพวง

จากการสงครามในครั้งนั้นทำให้ญี่ปุ่นต้องสูญเสียทหารประมาณ 2 ล้านนาย และพลเรือนประมาณ 1 ล้านคน ประชาชนจำนวนประมาณ 8 ล้านคนไม่มีที่อยู่อาศัย และในปีค.ศ. 1945 นั้นเองผลผลิตทางอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นลดลงเหลือเพียงร้อยละ 10 ของระดับผลผลิตทั้งหมดก่อนสงคราม อันตอกย้ำถึงระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่นที่ต้องล่มสลายลง²⁴

5. บทสรุป

จากความสัมพันธ์แบบต่างตอบแทนอันแนบแน่นระหว่างกลุ่มไชบัตสึ และกองทัพญี่ปุ่น โดยไชบัตสึนั้นพึ่งพาอำนาจทางการเมืองที่รุ่งโรจน์ของกองทัพและกองทัพพึ่งพาทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของไชบัตสึที่ส่งเสริมความมั่งคั่งอย่างยาวนานส่งผลให้กลุ่มธุรกิจอย่างไชบัตสึเข้ามามีอิทธิพลในทางเศรษฐกิจการเมืองของญี่ปุ่นเป็นอย่างสูงไม่ว่าจะเป็น การได้รับสิทธิพิเศษในด้านต่างๆ จากรัฐการเข้าไปมีอำนาจในการบริหารในรัฐ หรือแม้กระทั่งการกำหนดนโยบายที่สำคัญอย่างยิ่งต่ออย่างก้าวของประเทศอย่างในกรณีของการขยายเขตอุตสาหกรรมและการแสวงหาแหล่งทรัพยากรในจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อสนองตอบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่องของไชบัตสึในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 แต่เศรษฐกิจ

²² ริชาร์ด สคอร์รี่, เรื่องเดิม, หน้า 212.

²³ เรื่องเดิม, หน้า 215.

²⁴ ไชยวัฒน์ คำชู, เรื่องเดิม, หน้า 32

ภายหลังสงครามกลับมีสถานะตั้งตัว ในขณะเดียวกันนั้นตลาดภายในของญี่ปุ่นก็มีขนาดที่จำกัดและมีความขาดแคลนทรัพยากรในด้านต่างๆ ตลอดช่วงเวลาแห่งการพัฒนา อาจกล่าวได้ว่าไชบัตสึนั้นร่วมวงศ์ไพบูลย์กับคณะทหารและนำวงศ์ไพบูลย์แห่งผลประโยชน์ไปผลักดันวงศ์ไพบูลย์แห่งเอเชียอันก่อให้เกิดจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นและสงครามโลกครั้งที่ 2 ในที่สุด

เช่นนี้จากแรงขับเคลื่อนของความเป็นจักรวรรดินิยมและแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมทำให้ญี่ปุ่นมุ่งไปหาทรัพยากรในจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีไชบัตสึเป็นฐานสำคัญในการแปลงเศรษฐกิจอุตสาหกรรมทั่วไปให้เป็นเศรษฐกิจในยามสงคราม ในช่วงแรกของสงครามในแปซิฟิกเป็นช่วงเวลาของความได้เปรียบของญี่ปุ่นที่ญี่ปุ่นสามารถดำเนินการสงครามมีชัยชนะอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถยึดครองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกได้เกือบทั้งหมด แสดงได้ถึงศักยภาพทางกองทัพและเศรษฐกิจสงครามที่ไชบัตสึร่วมควบคุมอยู่นั้นสามารถแสวงหาทรัพยากรมาสนับสนุนได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันเศรษฐกิจอุตสาหกรรมทั่วไปและเศรษฐกิจอุตสาหกรรมทหารของญี่ปุ่นได้ทำการสังสมความมั่งคั่งพร้อมมาอย่างยาวนาน ประกอบกับความสูญเสียของญี่ปุ่นในช่วงที่ได้เปรียบในสงครามนั้นยังมีอยู่น้อยมากส่งผลให้ปัญหาทางการระดมทรัพยากรเพื่อสนองต่อเศรษฐกิจสงครามของญี่ปุ่นนั้นยังไม่เกิดขึ้น

แต่หลังจากสมรภูมิที่มิดเวย์ญี่ปุ่นก็เริ่มพบกับความพ่ายแพ้อย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่เป็นเช่นนั้นก็เป็นเพราะหลังจากสงครามที่สมรภูมิที่มิดเวย์ความสูญเสียของกองทัพญี่ปุ่นนั้นเป็นความสูญเสียที่รุนแรงที่แตกต่างจากช่วงแรกของสงครามในแปซิฟิกอย่างสิ้นเชิง ประกอบกับความคาดหวังของกองทัพและไชบัตสึที่จะนำเอาทรัพยากรในจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจสงครามกลับทำเช่นนั้นไม่ได้ตามที่คาดเอาไว้ ส่งผลให้เศรษฐกิจอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะทำการผลิตและชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นในสงครามได้

ในทางตรงกันข้ามสหรัฐฯ และสัมพันธมิตรกลับมีแหล่งทรัพยากรที่จะสามารถสนับสนุนเศรษฐกิจยามสงครามได้อย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็น เหล็ก อาหาร และธัญญาหาร ที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์ในสหรัฐฯ เอง และอเมริกาใต้ ยางพารา ที่มีอย่างมากในอเมริกาใต้ เช่นกัน และน้ำมันที่มีอยู่ในสหรัฐฯ กับตะวันออกกลาง ทำให้สหรัฐฯ มีแหล่งทรัพยากรที่มีศักยภาพและมีความมั่นคง ซึ่งแตกต่างจากญี่ปุ่นที่จะต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกเป็นสำคัญ อีกทั้งแหล่งทรัพยากรที่คาดว่าจะสามารถระดมทรัพยากรเหล่านั้นมาได้ก็เป็นเป้าหมายที่ไม่มีแน่นอน จากภาวะดังกล่าวสะท้อนถึงความเหนือกว่าทางทรัพยากรและเศรษฐกิจของสหรัฐฯ ที่มีต่อญี่ปุ่นดังนั้นเมื่อการดำเนินการสงครามดำเนินต่อไปเรื่อยๆ ฝ่ายที่มีเศรษฐกิจ

สงครามด้อยกว่าซึ่งก็คือญี่ปุ่นนั้นก็ต้องเป็น
ฝ่ายพ่ายแพ้ในที่สุด เช่นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า
ญี่ปุ่นนั้นจะต้องเริ่มเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2
ด้วยลัทธิชาตินิยมและความต้องการทาง
เศรษฐกิจ ซึ่งญี่ปุ่นก็ต้องพ่ายแพ้สงครามด้วย
แรงผลักดันจากลัทธิชาตินิยมและความขาดแคลน
ทางเศรษฐกิจนั่นเอง

Reference

- เจริญ ไชยชนะ. ประวัติศาสตร์สากลสมัยใหม่. มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย. ประวัติศาสตร์ และ
กรุงเทพ : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, อารยธรรมญี่ปุ่น. แปลโดย เพ็ญศรี
2514. กาญจนมัย. กรุงเทพมหานคร:
วรรณิการพิมพ์, 2522.
- ไชยวัฒน์ คำชู. นโยบายต่างประเทศญี่ปุ่นความ
เปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่อง. วิชาการ ศคธรี. ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่.
กรุงเทพฯ: บริษัทเลคแอนน์ฟาร์เท่น แปลโดย พรรณี สรวงบุญมี และ
พริ้นต์ติ้ง จำกัด, 2549. ปร กาย ท อ ง ศิริ สุ ข .
กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์,
2520.
- โยชิฮาร่า คูนิโอะ. การพัฒนาเศรษฐกิจญี่ปุ่น .
แปลโดย สุกัญญา นิธกร และอนงค์ วิเทศ กรณีย์, และสมบุญธน์ คนฉลาด.
โรจน์วณิชย์. กรุงเทพมหานคร: โรง ประวัติศาสตร์มหาสงครามโลก.
พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รวม
2531. ชาว, 2527.
- ประเสริฐ จิตติวัฒนพงศ์. ญี่ปุ่น: การแสวงหา
ฐานะเท่าเทียม. กรุงเทพมหานคร: วิเชียร อินทะสี. รายงานการวิจัยนโยบาย
รุ่งเรืองสาส์น, 2526 ต่างประเทศของญี่ปุ่นต่อเกาหลี
ในช่วงการยึดครองและช่วงหลังการ
ได้รับเอกราชจากญี่ปุ่น. ปทุมธานี:
มปป, 2551
- ปรีชา ศรีวาลย์. สงครามโลกครั้งที่ 2. พิมพ์ครั้งที่
2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โอ เตียนสโตร, 2546.
- เพ็ชร สุมิตร. ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น. ปทุมธานี: โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สมบุญธน์ ธรรมครองอาตม์. ประวัติศาสตร์อารย
ธรรมโลก เล่ม ๒. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2527.
- มนัส เกียรติธำลั. “ไซบัตสุ: อิทธิพลต่อ
เศรษฐกิจการเมืองของญี่ปุ่น” ใน สิริ เปรมจิตต์. ประวัติศาสตร์อเมริกา.
วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ , กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, 2516.
ฉบับที่ 1 (ตุลาคม-ธันวาคม, 2550).

- สุรชาติ บำรุงสุข. สงครามจากยุคบรรพกาลสู่
ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2541. Books
- อิซาฮิโกะ โอคาซากิ. มหายุทธศาสตร์สำหรับการ
ป้องกันประเทศของญี่ปุ่น. แปลโดย
ไชยวัฒน์ คำชู และ กมล เพ็ญศรีนุ
กูร. ปทุมธานี: ศูนย์ญี่ปุ่นศึกษา
สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2535
- Beasley, W. G. Japan Imperialism 1845-
1945. Oxford: Clarendon Press,
1989.
- Elsbree, Willard H. Japan' Role in
Southeast Asian Nationalist
Movement 1940-1945. New York:
Russell & Russell, 1970.
- Joseph, Nye. Understanding International
Conflicts. Longman, 2007.
- Morison, Samuel Eliot .History of United
States Naval Operation in World
War 2: The Rising Sun in
Pacific. Atlantic Press Book,
1960.